

OLINDA,

Ghelegen int Landt van Brasil,

inde Capitania van *Phernambuco*, met Mannelijcke dapperheyt ende groote couragie inghenomen, ende geluckelijck verovert op den 16. Februarij A°. 1630. Onder het beleydt vanden seer Manhaften ende cloeckmoedigen Zee-helt, den Heere *Henrick Lonck*, Generael weghen de Geoctroyeerde West-Indische Compagnie, over een machtige Vloote Schepen, door den VVel-Edelen, seer gestrengen ende grootmoedigē Heere *Diederich van Weerdenburg*, Heere van *Lent*, Velt-Overste ende Colonel over dry Regimenten Infanterie.

Cort ende claer beschreven / Door
JOANNEM BAERS,
Dienaer des Godlijcken VVoorts inde Heerlyckheyt van Vreeswijck, gheseyt de Vaert, als een sichtbaer ghetuyge, int vijftichste jaer syns Ouderdoms.

Prov. 21. 31.
De Peerden worden wel ten strijdt-daghe berept/doch de overwinninghe comt van den Heere.

Ghedruckt tot AMSTERDAM,
Voor HENDRICK LAURENTSZ. Boeck-vercooper op't Water, int Schrijf-Boeck, Anno 1630.

A E N D E

Ed. Mog. Heeren Staeten der

respective Provincien, uyt de welcke de Geoctroyeerde VVest-Indische Compagnie is opgericht, als daer is, het Vorstendom van Gelre ende het Graefschap Zutphen, Hollant eñ VVest-Vrieslant, Zeelandt, het Sticht van Vtrecht, Over-Yssel, Groeningen ende de Ommelanden.

ALS MEDE,

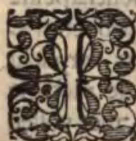
Aende Welgeboren, veel eer ende deuchdenrijcke, seer ghestrenghe ende Godzalighe Vrouwe, Mevrouwe Margaretha Maria, *Gebooren Gravinne vanden Broucke &c. Douagire de Brederoode, Hooft-perticipante van de Geoctroyeerde VVest-Indische Compagnie.*

Mitsgaders oock/

Aende E. Heeren Hooft-Perticipanten der selver Compagnie, residerende binnen Amstelredam, in 'sGravenhaeghe ende te Middelborch. Off de respective Cameren van dien.

Ghenade ende vrede/zeghen ende zalighept / sp u lieden al te samen van God onsen L. Hemelschē Vader door Jesum Christum sijnen L. Soone/ Amen,

Ed. Mog: Heeren ende VVelgebooren Vrouwe &c.

ICK offerere u Ed. mits desen seer gedienstelijck de veroveringhe van OLINDA, wesende de grootste ende machtichste plaetse vant Landt van BRASIL, daer van dat ick ben een sichtbaer getuyge, verhoopende dat u Ed. dese tijdinge lief, weert ende aengenaem sal zijn. Ick hebbe voorleden Iaer uytghegeven het *Plicht-Ancker* der Zee-varende lieden, ende dat

Brasil.

Hoe het by gecomen zy dat ic tot dese voyagie ben versocht.

(.·.) selvige

OLINDA,

Gheleghen int Lant van Braſil,

inde Capitania van *Phernambuco*, met mannelijcke dapperheyt ende groote couragie inghenomen, ende gheluckelijck verovert op den 16. Februarij 1630. Onder het beleydt vanden ſeer Manhaften ende cloeckmoedighen Zee-helt den Heere *Henrick Lonck*, Generael weghen de Geoctroyeerde VVeſt-Indiſche Compagnie, over een Machtighe Vloote Schepen, door den VVel-Edelen, ſeer gheſtrenghen ende Grootmoedigen Heere *Diederich van Weerdenburch* Heere van *Lent*, Velt-Overſte ende Colonel over dry Regimenten Infanterie.

In den jare onſes Heeren alſmen ſchreef duyſent/ ſes hondert/ neghen ende twintich/ int welcke jaer dat die victorieuſe Vorſt FREDERICK HENRICK, Prince van Oragnien heeft gewonnē die ſtercke ende noyt gewonnen Stadt van 's Hertogen-Boſch, (welcke royale daet/ noyt by ons moet comen in vergeteniſſe/ maer blyven in eeuwige gedachteniſſe) Heeft de Geoctroyeerde West-Indiſche Compagnie/ geequipeert ende toegeruſt/ ſoo een groote ende machtige Vlote Schepen/ dat diergelijcke noyt voor deſen uyt Hollant is uytghevaren: weſende daer over Generael de E. Heere ende ſeer manhafte Zee-helt Henrick Lonck, diewelcke den 27. Junij uyt Goeree voor henen 'tzeyl gegaen is met acht Schepen/ volgende hem ſoo uyt het Texel ende van elders noch eenige Schepen/ ſoo dat hy is geweeſt ſeventhien Schepen ſterck / met laſt om by

Fredrick Henric, Prince van Oragnien/ verobert 's Hertogenbos.

De West-Indiſche Compagnie ruſt toe een machtige Vloote Schepen.

Henrick Lonc Gener.

Cruyst by de Canarische Eylanden.

de Canarische Eylanden/wat te cruyceen/ ende eenighe avantagie te soecken/ende daer na de reste vande Vlote aende Soute Eylanden inde Baya van't Eylandt S^t. Vincent te verwachten.

Het is ghebeurt dat hy cruyssende by de Eylanden van Canarien/ ende synde maer acht Schepen by malcanderen/onversiens smorghens met den dach heeft gerescontreert den Generael vanden Coninc van Spaengien Don Frederico de Arragon, met een machtige vloote van 44. Schepen / daer van hy hem niet alleene sonder schade wonderlijc heeft geeschapeert / maer heeft noch boven dat een prijs / wesende een Fergat/ met Wijnen eñ andere goederen ende waren gheladen / midden uyt zijn vloote becomen / ende die selvige syne vloote dapper beschooten ende beschadicht / sonder dat hy veel teghenweer of schade aen ons heeft ghedaen.

Ontmoet Don Frederico met de Vlote van Hispanien.
Becomt een Prijs.

De Ed. Heere Weerdenburg Overste ende Colonel over dry Regimenten Infanterie wegen de West-Indische Compagnie.

De wel Edele Heere. D. van Weerdenburgh die vande Geoctroyeerde West-Indische Compagnie aengenomen was als Overste ende Colonel over dry regimenten Infanterie/ende den Heer Generael met syn volck volghen ende vinden soude aen S^t. Vincent / is veel later uyt ghevaren als gheschiet ende ghemeent was/dewijle hy vermits de overcomste vanden Vyandt op de Veluwe ende het innemen van Amers-foort, tot's Lants defentie / door last van syne Vorstel: Gen: den Prince van Orangie (alsoo de West-Indische Compangie al haer volck ten dienste van het Lant voor een tijt heeft gheimployeert) oock voor een tijdt binnen Utrecht heeft moeten commanderen / soo dat wy eerst uyt het Texel ghevaren syn den 20. October met een Vlote van 15. Schepen / ende zijn ghecomen inde Baya van S^t. Vincent den 29. November/alwaer wy ghevonden hebben (twelc ons verblijt heeft) den E. Heere Generael Lonck met de gantsche vlote/die daer al gelegen ende naer ons gewacht hadde/den tijt van sesthien weken eñ meer/ eñ hebben daer noch boven dat/eenen sekeren tijt / naer de reste van onse Schepen die met ons uyt gevaren warẽ/ die nu

De Vyant comt op de Veluwe ende neemt Amersfoort in.

Weerdenburgh Commandeert binnen Utrecht.
Ut het Texel gevaert.

Comen aen de Soute Eylanden ende vinden alvaer den Generael Lonck.

die nu ende dan (ſynde int eerſte uyt comen inde Noort-Zee door ſtorm eñ onweder van malcanderen verſtekē/ alſo dat ſommige hier ende daer ingelopen ſyn geweeſt) by een ende twee aenquamen / moeten wachten.

Ten leſten by ordre vande E. Heere Generael ende den ſecreten Raet op den 19. December eenen algemeenen Bid-dach door de gantſche vlote gehouden ſynde/ſo ſyn wy op den 26. December weſende den tweede Kerſdach ſmorgens van St. Vincent uytgevaren/met 53. ree ſeylen eñ dertich Saloupen/die welcke tſamen op hebben ghehadt ſoo Matrooſen als ſoldaten ſeven duyſent twee hondert ende tachtentich mannen / miſſende noch eenige Schepen ende eenich volck/die wy niet wiſten of noch by achter waren / oft het Lant miſgheſeylt mochten zijn/ſettende den coers alſo/ dat de ſchippers ſeyden dat gaet recht naer Phernambuco toe/ Gedreven hebbende eenige wekē onder de Linie Æquinoxiael (alwaermen meeſten deel ſtilte/ oock ſeer variable winden ende travaden heeft/alwaer oock mijn ſone * Petrus Baers, die ick tot mijnder hulpe/dienſt/ende trooſt/mede genomen hadde/op den 3. January overleden is/ weſende aldaer ſeer ongheſont/(vermidts dompige ende ſwaere locht)ſo hebben wy('tgene datmē ons met groot onverſtant/ſonder eenige reden / heeft geſocht te verhinderē ende te beletten)op ons ſchip ter begeerte vanden Ed: Heere Colonel (die hem heeft willen van alles deſargeeren ende Chriſtelijck tot den ſtrijdt prepareeren / het H. Avontmael der Heeren gehouden op den derthienden January Anno 1630. dat ghedaen zijnde / ſoo hebben wy (dagelicx verhandelende in onſe Predicatien tot dien eynde bequame materien) ons Gode door den gebede bevolen ende gebeden/dat hy onſe reyſe wilde beſpoedigen/ende tot dien eynde ons eenen goedē voorſpoedigē wint verleenen/ om tijdtlijck te comen / ter Haven ende plaetſen daer wy beſcheyden waren/ende daer ghecomen zijnde/ het deſſeyn ende goede voornemen vande Compagnie tot zijnder eeren/ende tot onſer vreucht wel doen gelucken:

Biddach ghehouden.

De Vloote vertreckt van S. Vincent/ ſterc 53. zeylen.

* Mijn Soon Petrus Baers overleden.

Fato prudentia minor,
Teghen de doot en is geē ſchilt/daerom leeft ſoo ghy ſterven wilt.

Diem, & locum natalem ſcimus, fatalé neſcimus, Dat is:
Wy wetē dach en ſtont van't comen in dit dal/ maer niemandt weet wanneer / en waer hy ſcheyden ſal.

Neſcie mens hominum fati ſortiſque futura.

Wie heefter vaſt beſcheet hoe lange ſynen bal/int ſtrobbelige velt des werelts rollen ſal.

Het Avont-mael des Heeren ghehouden.

Sacra bonus tractet verbi myſteria paſtor,
Bella gerant reges quos decet iſte labor.

Cruyst by de Canarische Eylanden.

de Canarische Eylanden/wat te cruyceen/ende eenighe avantagie te soecken/ende daer na de reste vande Vlote aende Soute Eylanden inde Baya van't Eylandt St. Vincent te verwachten.

Het is ghebeurt dat hy cruyssende by de Eylanden van Canarien/ ende synde maer acht Schepen by malcanderen/onversiens smorghens met den dach heeft gerescontreert den Generael vanden Coninc van Spaengien Don Frederico de Arragon, met een machtige vloote van 44. Schepen / daer van hy hem niet alleene sonder schade wonderlijc heeft geeschapeert / maer heeft noch boven dat een prijs / wesende een Fergat/ met Wijnen eñ andere goederen ende waren ghcladen / midden uyt zijn vloote becomen / ende die selvige syne vloote dapper beschooten ende beschadicht / sonder dat hy veel teghenweer of schade aen ons heeft ghedaen.

Ontmoet Don Frederico met de Vlote van Hispanien.
Becomt een Prijs.

De wel Edele Heere. D. van Weerdenburgh die vande Geoctroyeerde West-Indische Compagnie aengenomen was als Overste ende Colonel over drij regimenten Infanterie/ende den Heer Generael met syn volck volghen ende vinden soude aen St. Vincent / is veel later uyt ghevaren als ghesciet ende ghemeent was/dewijle hy vermits de overcomste vanden Vyandt op de Veluwe ende het innemen van Amersfoort, tot's Lants defentie / door last van syne Vorstel: Gen: den Prince van Orangie (alsoo de West-Indische Compangie al haer volck ten dienste van het Lant voor een tijt heeft gheimployeert) oock voor een tijdt binnen Utrecht heeft moeten commanderen / soo dat wy eerst uyt het Texel ghevaren syn den 20. October met een Vlote van 15. Schepen / ende zijn ghecomen inde Baya van St. Vincent den 29. November/alwaer wy ghevonden hebben (twelc ons verblijt heeft) den E. Heere Generael Lonck met de gantsche vlote/die daer al gelegen ende naer ons gewacht hadde/den tijt van sesthien weken eñ meer/ eñ hebben daer noch boven dat/eenen sekeren tijt / naer de reste van onse Schepen die met ons uyt gevaren warē/ die nu

De Ed. Heere Weerdenburg Overste ende Colonel over drij Regimenten Infanterie wegen de West-Indische Compagnie.

De Vyant comt op de Veluwe ende neemt Amersfoort in.

Weerdenburgh Commandeert binnen Utrecht.
Wt het Texel gevaer.

Comen aen de Soute Eylanden ende vinden aldaer den Generael Lonck.

die nu ende dan (ſynde int eerſte uyt comen inde Noort-Zee door ſtorm eñ onweder van malcanderen verſtekẽ/ alſo dat ſommige hier ende daer ingelopen ſyn geweeſt) by een ende twee aenquamen / moeten wachten.

Ten leſten by ordre vande E. Heere Generael ende den ſecreten Raet op den 19. December eenen algemeenen Bid-dach door de gantſche vlote gehouden ſynde/ſo ſyn wy op den 26. December weſende den tweede Kerſdach ſmorgens van St. Vincent uytgevaren/met 53. ree ſeylen eñ dertich Saloupen/die welcke tſamen op hebben ghehadt ſoo Matrooſen als ſoldaten ſeven duyſent twee hondert ende tachtentich mannen / miſſende noch eenige Schepen ende eenich volck/die wy niet wiſten of noch by achter waren / oft het Lant miſgheſeylt mochten zijn/ſettende den coers alſo/ dat de ſchippers ſeyden dat gaet recht naer Phernambuco toe/ Gedreven hebbende eenige wekẽ onder de Linie Æquinoxiael (alwaermen meeſten deel ſtilte/ oock ſeer variable winden ende travaden heeft/alwaer oock mijn ſone * Petrus Baers, die ick tot mijnder hulpe/dienſt/ende trooſt/mede genomen hadde/op den 3. January overleden is/ weſende aldaer ſeer ongheſont/(vermidts dompige ende ſwaere locht) ſo hebben wy ('tgene datmẽ ons met groot onverſtant/ſonder eenige reden / heeft geſocht te verhinderẽ ende te beletten) op ons ſchip ter begeerte vanden Ed: Heere Colonel (die hem heeft willen van alles deſargeeren ende Chriſtelijck tot den ſtrijdt prepareeren / het H. Avontmael der Heeren gehouden op den derthienden Januarij Anno 1630. dat ghedaen zijnde / ſoo hebben wy (dagelicx verhandelende in onſe Predicatien tot dien eynde bequame materien) ons Gode door den gebede bevolen ende gebeden/dat hy onſe reyſe wilde beſpoedigen/ende tot dien eynde ons eenen goedẽ voorſpoedigẽ wint verleenen/ om tijdtlijck te comen / ter Haven ende plaetſen daer wy beſcheyden waren/ende daer ghecomen zijnde/ het deſſeyn ende goede voornemen vande Compagnie tot zijnder eeren/ende tot onſer vreucht wel doen geluc-

Biddach ghehouden.

De Vloote vertrecke van S. Vincent/ ſterc 53. zeylen.

* Mijn Soon Petrus Baers overleden.

Fato prudentia minor, Teghen de doot en is geẽ ſchilt/daerom leeft ſoo ghy ſterven wilt.

Diem, & locum natalem ſcimus, fatalẽ neſcimus, Dat is: Wy wetẽ dach en ſtont van't comen in dit dal/ maer niemandt weet wanneer / en waer hy ſcheyden ſal.

Neſcie mens hominum fati ſortiſque futura.

Wie heefter vaſt beſcheet hoe lange ſynen bal/int ſtrobbelige velt des werelts rollen ſal.

Het Avont-mael des Heeren ghehouden.

Sacra bonus tractet verbi myſteria paſtor, Bella gerant reges quos decet iſte labor.

 ken:

Publius Mimus.

ken: want ghelijck als *Publius Mimus* seer wel heeft gesept. *Diu apparandum est bellum, vt vincas celerius*: dat is te segghen/ om den strijt te lichter ende te beter te winnen moetmen lange voor henen gereetschap maecken. Soo heeft de Heere Overste ooc gedaen/ want hy heeft hem van langer hant staetelick daer toe gepreparcert/ ende alles wijselick ende wel overlept. Ondertusschen de tijt ende de plaetse naerderende/ als ic de Ed. Heere Oversten op een tijt eens vraechde/ hoe dat hy soude marcheren/ of hy hem niet eenichsins wilde wapenen/ ende ten minsten een achter ende voor stuck aen doen? Soo antwoorde hy my daer op / het soude te zwaer zijn om te marcheren/ hy was ghewapent met God ende met een goede Conscientie / Even ghelijck als eertijts ghedaen heeft de Keyser *Fredericus Barbarossa*, als hy ten strijde soude gaen/ om tegen syne vyanden te vechten/ soo heeft hy altijt eerst raet ghesocht by vrome ende Godzalighe mannen/ ende heeft eerst syn ziele ghewapent met geestelicke Wapenen / eer hy syn lichaem met uytterlijcke Wapenen versorghde / ende seyde daer beneffens int Francoys / (ghelijck hy dan overvloedich is van fraye spreucken ende sententien/ ende ervaren in verscheyden talen / als gheweest zijnde Overste Luytenant vande Graeve van Mansvelt / ende hebbende met hem doorreyst veele verscheyden Landen ende Coninckrijcken/ als Pruyssen/ Polen/ Walachia / Croatia / Slavonia/ Morabia/ Slesia/ Bodinga ende andere meer/ ende gheweest zijnde in Transilvania by Bethlem Gabor, ende daer naer langhe in Italien / hebbende aldaer noch in dienst vande *Serenissima* Republicque van Venetia een Compagnie van twee hondert coppen / dese spreucke:

Consilio & armis door raet ende daet.

God is het beste wapen ende gheweer.

De Keyser Fredericus Barbarossa.

Aug: Ille vere fortis est, qui in Domino fortis est.

Hic murus aheneus esto, nil conscire sibi, nulla pallescere culpa.

Weerdenburgh Overste Luytenant vanden Grave van Mansvelt

Ie suis assez armé,
Si ie marche animé.

Dat is te seggen/

Ick ben ghewapent wel, en sal ghenoech bestaen:
Wanneer ick meteen goet ghemoet, ten strijd mach gaen.

Ick

Jck heb hem oock ghebeden dat hy wat wilde voor hem sien/ende syn persoon niet te licht hasarderen/ also daer te veel aen hem gheleghen was/ dat hy hem wilde houden by de Battalie/ ghelijck als Velt-Overste plegen te doen : daer op dat hy seyde / dat soo het dan qualick ginck inde avant-garde dat die soude moghen werden gheslagen / dat hem dan evenwel het perijckel inde Batalie oft arrire-garde soude treffen/ende hy dat selvige niet soude connen ontgaen/daerom dat hy hem selven liever wilde hasardeeren inde avant-garde ende daer syn devoir doen / ende met eeren sterven / als inde Batalie oft arrire-garde met oneeren. Jck hebbe hem oock vermaent / dat hy alsdan niet most vergeten aen synen slincker arm te doen/een seecker scherp/ wesende Jncarnadijn/ gestreept met silveren Spelle-werc omset / 'twelck hem van een groote Damme ende notabile personagie uyt goede gunste ten respecte van syne wackerheyt ende dapperheyt/is vereert ende toeghesonden gheweest / hem belastende dat aen synen arm te willen doen/als hy het exploit ten principalen soude aengaen ende alsoo mannelijck voor 't Vaderlant ende de goede sake/met een goede conscientie / ende goede couragie te willen strijden ende vechten : Gelijck ick dan als hy op S. Vincent den 9. Decemb. al syn volc eens in Batalie settende int aenschouwē van den Heere Generael/ Admirael ende alle Commandeurs vande gantsche Vlote (ende dat scherp aengedaē hebbende) 'savonts over tafel de santé van die Damme (die hy wist dat my oock wel bekent was) in recompense vande gunste ende eere/ die sy hem hadde bewesen/ met hem hebbe moeten drinckē/ ende niet alleene op die tijt maer meermaels daer naer/ doch (dat niemandt hier presumeere als oft wy gulsich ende overdadich souden hebben geleeft) het is geschiet in alle soberheyt ende matigheyt: want hy hem 'tscheep seer moderaet altijt heeft gehouden in spijse ende dranc/ alleene gheen exces doende/maer oock door vasten ende bidden/hem van langer hant prepareerende/om met een

Hy stelt al syn volc in Batalie.

Heeft 't Schepe sober ende matich gheleeft.

goet

Cato Censorius dicere solebat. Cui magna cultus corporis cura, ei magna virtutis incuria. Die meest het lichaem besorgen die becommeren hen minst met de deucht.

goet gemoet/ hem tot synder tijdt ende ter goeder uren/ tot uytvoeringhe van het exploict mannelijck te begeven. Ende hy heeft dese maniere van doen ende leven niet alleene voor een tijt ghehouden ende onderhouden/ tot dat het exployt ghedaen was/ maer oock geduerighlijck daer naer / den tijdt dat hy daer aen landt binnen Olinda/ende ick met ende by hem daer ben ghewee∫t:

Te Lande oock seer Godvruchtich.

Want hebbende mijn camer recht onder syn camer / soo hebbe ick gehoort ende can betuygen/dat hy alle avont ende morghen / knielende aen sijn bedde /inde presentie van alle sijn knechts/het avont ende morgen gebet seer aendachtich heeft ghebeden ende ghedaen/ende niet alleene dat/ maer oock snachts wacker wordende/is dicwils uyt syn bedde opghestaen ende heeft teghen een stoel geknielt/ende aldaer sijn gebedt/ dat ick't wacker sijnde hooren conde / uytghestort / ende voorts altemet meenich uyre in sijn bedde legghende / met suchten ende bidden tot Godt doorghebracht. Alsoo datmen segghen mach/dat hy in desen deele ghedaen heeft/ volgens de maniere van doen van den Groot-machtigen

Principis est virtus maxima nosce Deum. Die God ende syn H. Woort lief hebben/dat zijn de beste Edelluyden diemen ter werelt vint/na het oordeel des H. Geestes. Act. 17. 11

De Keyser Carolus Quintus.

Keyser Carolus Quintus dat is de vijfde van dien name/ die getelt ende ghestelt wort onder het getal vande alder strijdtbaerste Princen die de Christenen opt gehat hebben. De welcke hem oock dagelicx seer vlijtich heeft geoeffent in den gebede tot sijnen Heere tot sijnen God/ principalijck als hy ten strijde soude gaen teghen sijne Vyanden/soo heeft hy elcke reyse / selfs een nieu gebet ingheſtelt ende gemaeckt/t'welc hy dan sijnen Biecht-Vader gaf te leesen/ende als hy het approbeerde ende voor goet kende / soo las ende badt de Keyser dat selvighe ten minsten alle daghen eens tot sijnen Heere sijnen Godt: Jae marcher ende/ soo reet hy dickwils ter sijden af/ als of hy hadde willen doen eenich werck der nature/op dat hy in sijne eenicheyt des te vieriger ende aendachtigher sijnen Heere sijnen Godt soude moghen bidden/soo datter een ghemeen seggen onder syn volck van hem quam/datse seyden : De Keyser spreeckt meer

met

met God/als met de Menſchen. Dat ſelvige mach ick oock ſegghen vanden Heere Overſten / diewelcke hem in deſen deele wel heeft gequeten: want of hy heeft met God geſproken/ of God heeft met hem gheſproken/ dewijle hy hem oock ſeer neerſtich ende aendachtich ghedragen heeft inde Predicatie des Godlijcken Woorts/ gaende gelijck als een Prince met een groote ſuite zijnder Officieren (die hem elcke reyſe quamen gheleyden ende vergeſelſchappen/ want hy heeft het herte ende de gunſte niet alleen ſynder Officieren / maer oock aller Soldaten jae Matroſen / alſoo dat hy van haer ſeer is bemint ende wort geeert) naer de Kercke toe/diewelcke hy niet ontſach/ſlaepende inde Kercke / ſelfs wacker te maecken ende te vermanen neerſtich toe te hooren. Hy heeft ſich oock niet alleen 't ſcheep/ gelijck ick nu geſeyt heb/ſeer matich ende ſober gehouden int ghenieten van ſpijſe ende dranck/maer oock te Lande binnen Olinda/ Alſoo datter dickwils geſeyt wiert / dat haer ſyn Capiteynen beter lieten tracterẽ als hy/ ja ſy claechde datſe ſich ſelfs te kort deden alſſe by hem quamen eten/ende datſe onder wege beter ſouden hebben getracteert gheweeſt/ waert dat de Heere Overſte hem ooc beter hadde laten tracteeren: Maer dewijle hy hem ſoo ſober ende matich hielt/ſo hebbenſe oock moeten te vreden zijn/ met het gene dat haer gheſchaft wiert. Hy ſeyde dickwils onderweghen dat de grutten ende erten ſeer goede coſt was / datſe hem ſoo wel ſmaeckten als eenighe coſt ter werelt. Van weghen deſe deucht der ſoberheyt ende matichheyt/hebben hem die oock moeten prijſen/die anders niet veel goets van hem en ſeyden. Ghelijck het dan de waerheyt is gheweeſt / dat hy hem heeft te vreden ghehouden met alderley ſpijſe ende dranck die hem voor gheſet wierde / ſonder eenich murmureren/ oft yet wat anders te wenſchen of te begheeren. Ghelijck als eertijts hem gheleden heeft Marcus Curtius ſynde Stadt-houder ofte Overſte Luytenandt van de Romeynen/inden crijch teghen de Samniten / met een pot

Honeſtus rumor alterum eſt patrimonium. Prov. 22. 1. Het gheruchte is coſtelicker dan grooten rijcdom: ende gonſt is beter als ſilver ende gout.

De ſoberheydt ende maticheyt vanden Overſten wat breeder geextenteert ende geappliceert.

Vivitur exiguo melius. De natuere is met weynich te vreden.

Vir bonus & honeſtus paucis indiget.

Regium eſt vbi bene feceris male audire. Het is Conincklick/ wel doen ende ghelaſtert te worden.

Marcus Curtius ſtadthouder vã de Romeynen.

Soberheyt een nodige deucht in een Prins.

met rapen:soo heeft hy hem oock gheleden. Het is een seer schoone ende niet min noodighe deucht in een Prins of Overste(dienende tot conservatie van syn staet/Lant ende volck)wanneer hy altijdt nuchteren is/ende sober/ ende matich int ghenieten/ende ghebruycken/ van spijse ende dranck. Soo langhe als de Romeynen ende Lacedemoniers de armoede ende de gespaersaemheyt niet en verachteden / ende datse haer lieten vergenoeghen met matighen nootdruft des levens/soo warense treffelijck/inde oorloghe wacker ende dapper / inden arbeyt onverdrietich/in lijden overduldich / sterck ende onverwinnelijck teghen hare vyanden: Maer soo haest als sy ende hare nacomelingen de palen der matichept hebben beginnen te overtreden / ende de armoede te verachten/ eñ in plaetse van dien alle overdaet in spijse ende dranc te hanteren/'twelck andere gebreken meer in haer heeft gecauseert / soo is metter tijdt haren staet t'eenemael vervallen ende dat onderste boven ghekeert. De weecke ende dertele curieusheyt der gheener die in eeten ende drincken/soo uytter maten sonderlick ende preeijs sijn/ is bpde mensche oorsaecke van toorn ende gramschap/ die dickwils oorsaecke is van groot ongheval. Men verhaelt van Socrates dat hy op eenen tijdt passerende over de Marckt van Athenen / ende siende een groote meenichte volcx/den eenen dit coopen/ den anderen dat/ God ghedanckt heeft:niet om dat hy sulcx alles 'thuys alles overvloedich hadde/maer om dat hy dat alles dat hy sach niet van doen en hadde / ende wel conde ontbeeren. Wanneer Coninghen/ Princen/ ende veele andere sulck een vernoeghen hadden / het waer een seer goede ende prijselijcke saecke:maer sy is hedensdaechs onder de Princen ende machtighe deses werelts qualijck te vinden/die haer niet licht met een slechte ende ghemeene porcie laten vergenoeghen:maer ghelijck eertijdts Alexander Magnus comende inde tente Dary dien hy overwonnen hadde / ende siende daer syn spijse ende groote preparatie die hy ghemaect hadde om te eten/seyde:hoe;

De Romeynen ende Lacedemoniers.

Socrates.

Natura paucis cõtenta. De Natuer is met weynich te vreden.

Alexander Magnus. Darius.

Is

Is dit regeeren? alſoo ſoudemen heedenſdaechs ſiende de groote overdaet vande Princen ende groote/wel mogen vragen/ oft ſo een ſaft ende lecker leven/haer lieden wel toeſtaet ende betaemt? De Spartaners waren eertijdts ſeer matich ende ſober int ghenieten / ende ghebruycken van ſpijſe ende dranck/ alſo dat hare banquetten ende maeltijden/ſchoolen der ſoberheyt ende matichheyt wierden ghenaemt: Alſo heeft de Heere Overſte in alle ſoberheyt ende matichheyt aen ſyn tafel gheleeft/ ſyn Officieren ende volck met een goet exempel voorgaende/ende haer lieden aenwijſende dat de ſoberheydt ende matichheyt de moeder ſy (ghelijckſe inder daet is) vande victorie. Het advijs vanden Keyſer Mathias was Amat victoria curam, dat is Princen ende Overſte/die victorie teghen hare vyanden willen bevechten/ofte de vercreghen victorie behouden/ die moeten ſorghe draghen/ ende tot dien eynde haer nuchteren houden ende ſober leven: want een droncken hooft ende volle buyck en can niet ſorghen/noch waecken/noch bidden / maer is luy/ ſlaperich ende ſorgheloos / die dan ſoo niet en doen ſyn ghelijck gheſeydt is / maer ter contrarien / die ſyn van cleen beleyt/ende noch van veel cleender executie.

Die van Sparta.

Geluckich is de ſtadt/ geluckich is de ſtaet/ Daer oock de Coninc ſelfs in deuchdē voren gaet.

De Keyſer Mathias.

Hy heeft oock gheenen tijdt ledich ghepaſſeert/ maer als hy geen beſoeck noch aenſprake van Officieren en hadde/oft niets te commanderen of te beſorgen/ ſo heeft hy in ſyn camer /of wandelende/goede meditatien ghehadt/oft ſittende wat goets gheleſen / ghelijck hy dan noch 'tſcheep zijnde/hem ſteets aen oock heeft geoeffent int leſen van ſeer ſtichtelijcke goede / ſoo Theologiſche als Politijcke ende Hiſtoriſche Boecken / ghelijck ick hem onder andere hebbe laeten leſen de Voorbereydinge tot den H. Avontmale des Heeren / die mijn Vader zaliger eertijts heeft uytgegeven/dewelcke hy houdende voor een ſoet ende goet ſtichtelijc Boecxken/ neffens andere Boecken meer / met ſeer goede vrucht gheleſen heeft/ ende om ſulcx te doen ende ſyne memorie te beter te oeffenen ende te verſtercken / ſoo heeft hy de princepaelſte

Is noyt ledich / oft leeſt oft bidt.

Die voor quaet hem mijdē wil/ 'mach noch ledich zijn noch ſtil: want gemeenlick ons gemoet/doet dā quaet alſt niet en doet.
Ambroſius.

Soo dat hy / met den Out-vader Ambroſio nimmermeer min alleen is gheweeſt / dan als hy alleen ſcheen te zijn/ende nimmermeer min ledich/ dan als hy ledich ſcheen te zijn.

Seneca, Homines nihil agendo male agere diſcunt.

Hieron. Otium eſt pulvinar Satana. Semper aliquid agito, ne Satan te inveniat otioſum.

paelste materien ende Notabelste dinghen daer uyt altijt aengheteeckent/ende de selvige/soo des middaeghs als des avonts over tafel aen my ende de andere tafel gasten/ verhaelt/ alsoo dat wy alle tijdt over de tafel/ door sijn toedoen / hebben ghehadt seer eerlijcke ende stichtelijcke propoosten / spruytende d'een uyt d'ander / de welcke my ende anderen ghedient hebben niet alleen tot exercitie/maer oock tot recreatie.

Xenophon Bonorum hominum conversatio exercitium est virtutis.

Wy sien het lant van Brasil.

Dus hebben wy geleeft ende 'tsamen minnelick geconverseert tot dat wy op den 14. Februarij 1630. int ghesichte ghecregen hebben het lant van Brasil / op welcken dach wy ons alle met den anderen/hebben beginnen te prepareren/ om het desseyn ende goede voornemē vande Compagnie wel te verrichten/ende is tot dien eynde op dien selvigen dach / by den Heere Generael ende den secreten raet geordonneert/ende des namiddaechs / door de gantsche Vloote gehouden eenen Algemeenen Bede-dach/ende hebbe wt Exo.17. vant vers.8.tot 14. toe/gedaen een Predicatie/ende wy hebben den Psal.140. so voor als naer gesongen/eñ die selvighe met een aendachtich ende doordringende Ghebedt tot God beslotē. Den dach aldus gepasseert ende door gebracht sijnde/so hebben wy ons tegen den avont met sesthien Schepen /waer op dat gedaen waren dry duysent mannen soo Soldaten als Matrosen/gesepareert vande Vloote/ende begeven om te seylē by Noorden Olinda naer Pauo Marello, een seker Bosch alsoo genaemt daer eenighe huysen aende strant staen/ gelegen ontrent twee uren van Olinda om aldaer te landē/ende van daer te Marcheren naer Olinda toe/ sullende den E. Heere Generael gaen met de reste vāde Vlote naer het Resijf/alsoo genaemt wesende de haven van Olinda, daer een Dorp ende twee Casteelen leggen/tusschen de welcke alle Schepen de Haven in varen moeten/ legghende dit Resijf een Mijle ofte een groote ure gaens by Zuyden Olinda. Desen nacht hebbe ick met den E. Heere Oversten meest ghewaeckt inden Ghebede/ alsa

Den secreten raet vergadert.

Biddach ghehouden. Exodi 17.

Psalm 140.

De Colonel gaet vande Vlote af om te landen.

De Generael gaet naer het Resijf.

Resijf.

Olinda.

hy

hy begeerde dat ick by hem soude blijven ende hem int bidden assisteren ende met mijn Gebeden hem voorgaen. Wy hebben des avonts voor den eten in sijn Cabinet 'tsamen God almachtich int Privé gebeden / nae den eten over Tafel hebbe ic wederom opentlijck inde presentie van vele Officieren die daer waren / gedaen een aendachtich Gebedt/daer naer sijn hy ende ick wederom gegaen in zijn Cabinet / ende hy heeft sijn hert ende ghemoet tegen my gedesargeert/ ende hem selven door suchten ende bidden/statelijc tot het wtvoeren van het exploot / dat voor handē was/geprepareert. Daer naer heeft hy begeert dat ick wat soude gaen slapen/ doch tijtlic wederom by hem comen/sonder te schromen hem wacker te makē;eñ hoewel ick my leyde om te slapē/so heb ic doch niet connē slapē/eñ hebbe ooc gehoort dat de Heere Overste wacker was/eñ tot God badt eñ suchtede/so dat ic opstaende tot hem ben voor sijn bedde gegaen/ die dadelijc ooc opgestaen is/eñ hebbē ons alsoo in onse eenicheyt voor God knielende wederom tot den gebede begevē/eñ dat daer naer meermaels/ondertusschen heeft hy ooc gedisponeert over sijne tijtlijcke goederē die welcke hy daer by hem hadde/ende in allen gevalle/my die bevolē wel te bewarē/ende aen sijn vrienden te bestellen/betoonende oock sijne goede gunste teghen my/meer als ick hadde verdient ende verwacht: Ondertusschen den dach aencomende heeft hy alle sijne Officieren opgeweckt ende by ons doen comen/ende hebben t'samen wederom opentlijck tot God gebeden/ daer naer hebben wy oock een weynich genomen om ons lichaem te versterckken / gelijck dan het hert ende ghemoet sterck ende couragieus genoech was / door Gods genade. Daer naer heeft hy alle de Soldaten/ die op't Schip waren 300. in getale/ by acht of thien teffens inde Cajuyte doen roepen ende elck een dronck Spaenschen wijn geschoncken/ende haer vermaent tot couragie ende cloeckmoedicheyt / seggende dat hy haer wel mocht comen te ontvallen/ maer dat hy haer niet soude

De Colonel bidt God ende disponeert hem tot het exploict.

Dabit Indole dignum. Hy sal toonē vair wat aert dat hy is.

soude ontloopen. Ondertusschen den dach gecomen sijnde / so sijn wy geseylt voor by Olinda naer de plaetse toe daer wy bescheyden ware om te landen. Terwijl heeft de Edele Heere Overste raet ghehouden met sijn volck ende Officieren hoe best landen ende doen / ende alles wel ende rijpelijck overleyt sijnde / so hebben wy ons wederom opentlijck begheven tot den ghebede/dat ghedaen sijnde/is het volck begonnen geinberqueert te worden. Ondertusschen hebben wy gesien dat de Heere Generael met sijn gantsche Vlote heeft reghel-recht aengecomen op het Resijf/ghevende dadelijck vier daer op/ende die vant Resijf wederom op hem/ welck schieten van weder sijden gheduert heeft tot den avont toe. De Ed. Heere Colonel sullende van voort gaen/ conde niet scheyden/voor ende al-eer dat hy t'samen met my int privé in sijn Cabinet noch een cort Ghebedt hadde ghedaen ; Daer naer hebbe ick hem opentlijck op't Schip staende inde presentie van al het volck/*adieu* geseyt ende toeghesproken aldus: Mijn Heer hebt God int herte/'t Gebedt inde mont/ende inde name des Heeren/neemt het sweert inde hant om de vyanden mannelijck te rescontreren/te wederstaen ende te slaen. Ende de Heere de God Sebaoth / stercke uwe senuen ende benen/datse niet en beswijcken / ende leere uwe handen ende vingeren met David nu strijde ende vechten. De Vorst des levens wil voor u henen gaen / met een bloot sweert / als hy voor Josuam heeft ghedaen/ doe hy de Stadt Jericho in nam/ende wil voor u strijden ende u bewaren ende de Victorie verleenen. De Heere wil u gheleyden door sijne H. Enghelen/ghelijck hy eertijts Tobiam ende andere meer heeft ghedaen/ ende den rechten wech wijsen dien ghy gaen moet/ende ghesont henen ende weder brenghen. Gaet inde name des Heeren. Als ick dit ghesept hadde / gaf hy my de hant/belovende my wat groots / ist dat hem de Heere soude gelieven te sparen ende de Victorie te verleenen. Ende soo is hy van voort ghegaen ende sijn Trompetters

Men hout Raet.

Nil nisi consilio Consule ante opus.
Beraet voor de daet.
Deliberare utilia mora tutissima est.
Priusquam incipias consulto, ubi consulueris, mature opus facto.

De Generael beschiet het Resijf.
Resijf,

Heb adieu geseyt aen den Colonel.

De Colonel gaet met sijn volck aen lant.

ters ſijnde vier in ghetale hebben beginnen te blaſen. Daer ſijn oock eenighe Voluntare perſonen / ſijnde Coopliedenen/Stuer-lieden ende andere/mede aen Lant gegaen/eerent-halven / ende om te mogen ſegghen datſe de plaetſe hebben helpen in nemen. Onder andere de Coopman of Commijs van ons ſchip de Fama/ghenaemt Sr. Andries Verſpreet heeft al langhe voor henen aenden Heere Overſte verſocht ghehadt te moghen met hem aen lant gaen / toonende groote luſt ende couragie/'twelck hem de Heere Overſte geerne heeft toegheſtaen ende geconſenteert. Over ſulcx heeft hy oock ſo ghereedt ende veerdich daer toe geweeſt/ dat hy voor henen ende by tijts inde Saloupe ginck ſitten eermen afvoer / om niet vergheten te worden oft te laet te comen / ende heeft vande eerſte mede aen lant gheweeſt/ ende alle tijt by den Heere Overſten voor aen inde Avantguarde geweeſt ende gemarſcheert ende hem cloecmoedich ende wel/niet als een Coopman/ maer als een goet Soldaet/ghehouden ende ghedraghen/ghelijck hy hem ſelven oock gehaſardeert heeft/gaende mede op de enter-prinſe naer het Reſijf / daer van hier naer geſept ſal worden. De Heere Overſte is de eerſte man gheweeſt / die aen Lant gheſpronghen is int gheſichte van ſijnen vyant / die in competenten getale soo te voet als te peert/ weſende naer giſſinge by de twee duyſent die daer op de ſtrant ſtonden / ende hem dat licht hadden connen beletten/of uyt het Boſch dat langhs de ſtrant is/hem connen ſchieten / maer God heeft het niet ghewilt/ende hem bewaert: Want hy was gereſolveert/ of de plaetſe met gewelt in te nemen / oft daer voor met eeren te ſterven/daer was oock geen middel / ghelandt ſijnde ende de Saloupen ende Boots van ſtrant gedaen ſijnde (ghelijck hy dan / volghende het exempel van Prins Mauritz Hoogh Loffelijcker Memorie / die inden Slach van Vlaenderen al de Schepen ende Saloupen dede van Landt gaen / segghende tot ſijn volck Sy moſten vechten/of de Zee wt drincken/ oock die ſelvighe

Eenighe Voluntare Coopliedên ende ane te gaen mede.

Reſijf.

De Colonel is de eerſte man die te lande ſpringt.

Honeſta mors eſt pro bona cauſa mori. 'Tis een eerlijcke doot voor een goede ſake te ſterven.

Fortiter mori glorioſum eſt.

Prins Mauritz inde ſlach van Vlaenderen.

vighe heeft doen vertrecken) om te eschapeeren/dan oft manneliick te vechten / ende alsoo eere ende victorie te behalen/oft te loopen inde Zee/ende soo doende gheslagen te worden ende schandelijck te sterven. Sijn volck naer hem ende met hem oock dadelijck aen Lant springhende/so heeft hy die selvighe met der haest in Slach-

Stelt sijn volck in slach-ordre.

ordre ghestelt/om oft noot hadde ghedaen eenige defensie te connen doen/terwijl het ander volc met de Boots van boort wierde ghehaelt / dit landen heeft gheduert den gantschen naer middach tot donckeren toe / alsoo datter noch eenighe/met eenighe Bagagie hebben geresteert/die 'sanderen daechs morgens vroech eerst aen lant sijn ghecomen. Ondertusschen heeft de Ed. Heere Colonel met sijn volck den gantschen nacht deur / daer in Battalie blijven staen/ende hy heeft in een cleyn visschers huyskén daer aent strant staende / wat gherust.

Blijft den gantschen nacht in Batalie staende op de strant.

's Morghens heeft hy sijn volck op behoorlijcke wijse in dry Regementen gestelt / sijn Luytenants Colonels hebben oock ghelootwie dat de avantguarde/de Batalie ofte arriere-guarde soude hebben: ende is de avantguarde gheballen op den Oversten Luytenant Adolph vt. Els , de Batalie op den Oversten Luytenant de Heere van Steyn Callenfelts, ende de arriere-guarde op den Baron Foulcke Hounckes, Majoor Generael / alsoo den derden Oversten Luytenant (doch wesende den eersten in graet ende staet met namen Alexander Seton) noch niet gearriveert was.

Adolf vander Els voert de Avantguarde.
De Heere van Steyn Callenfelts de Batalie.
De Baron Hounckes de arriere-garde.

Alexander Seton.

Sijn troupen hebben maer bestaen wt twee duysent vier hondert Soldaten ende dry hondert Boots-ghesellen daer onder ghesteken/die onder weghe inde wapenen gheoeffent waren/neffens noch dry hondert Boots-ghesellen tot den Treyn behoorende/over de welcke dat commandeerde / de E. Iohan Ionas Lodowyck Commissaris Generael over d'Artillerie ende ammunitien van Oorloghe ende de dependenten van dien/welcke boots-ghesellen voort trocken twee Metalen Stuerkens van dry pont, ysers/ende droeghen neffens dien op hare schouderen alle de Ammonitie

Iohan Ionas Lodovvic Commissaris vande Artelerie.

Twee Velt-stuerkens.

monitie

monitie van Oorloge tot den tocht behoorende/ hier by noch sijnde de Edel-luyden vant Gheschut ende alle de Artillerie personen/wesende desen treyn in tween verdeelt/sommige sijnde by de Avan-guarde/ sommige by de Arrire-guarde: want alſo de Soldaten ende Matroosen door de langduerighe reyse/so waren verswact/ vermindert ende versto rven/datter maer weynich meer als dry duysent waren / daer toe dat vande E. Heeren Bewint-hebberen wel negen of thien duysent geschict waren/soo ist goet ghevonden / alsoo daer gheen ander middelen voor de hant noch te verwachten waren/'texploict/met de boven-ghemelde weynighe mannen/ met een goede resolutie ende couragie aen te vanghen ende wt te voeren/gelijck door Gods ghenaede gheschiet is.

Soldaten ende Matroosen seer verswackt ende vermindert.

Necessitate duta nil fortius

Vande noot moetmen een deucht maken.

God de Heere die beroept altemet niet alleene wonderlijck yemant tot eenighe besondere staet / maer hy begaeft hem oock met sodanighe gaven/als hy tot wtvoeringhe van sijn ampt / daer toe hy hem wil ghebruycken/van noode heeft. Hadde hy den Heere Oversten niet sonderlinghe begaeft ghehadt / met den gheest der cloeckmoedicheyt ende dapperheyt / soo hadde hy (ten aensiene vande wtterlijcke middelen die cleen waren) nootwendich moeten verslaeuwen ende beswijcken.

God maeckt bequaem die hy beroept.

Hadden Moses, Iosua, Gedion, David, de Machabei, de Propheten/Apostelen ende andere mannen Gods / altijdt willen sien op de uytterlijcke middelen / die altemet cleen sijn ghewees t/ende over sulcx willen verflauwen: so en souden sy niet uytgherecht hebben / die groote daden die sy door Godes machtighen ende uytgherecken arm ende door sijne stercke hant ghedaen hebben.

Exempelen, daer van in

Ghelijck by exempel hadde Moses gheen beter couragie ghehadt / als de meeste part vande kinderen Israels/ doe sy inde Woestijne begonden ghebreck te lijden ende te rugghe te sien naer de Vleesch-potten van Egypten/ so soude hy wel licht wederom naer Egypten ghekeert hebben. Hadde David niet wel geresolveert gheweest/ commende teghen dien machtighen Reuse Goliath, inde

Moses.

David.

name des Heeren / hy soude hem niet verslaghen ende des Coninckx dochter niet ghecreghen hebben. Hadde

Hertogh Casimirus.

Hertogh Casimirus (die in ons Vader-lant wel bekent is gheweest van weghen de groote menichte van ruyterye die hy Anno 1578. daer in ghebracht heeft) besweken int voor-vechten ende beschermen vande ware Christelicke Religie/hy soude dien heerlijcken ende onsterflijcken naem niet ghecreghen hebben/dien hy nu heeft door de gantsche Werelt. Hadden de Princen van

Wilhelmus ende Mauritius Princen van Orangien.

Orangie Wilhelmus ende Mauritius, vader ende soon Hooch Loffelijcker Memorie/niet sonderlinge begaeft gheweest/met den gheest der cloeckmoedicheyt / met groote couragie ende ware bestendicheyt/soo en waren sy niet bequaem geweest om te verrichten ende te doen/ tgeen dat sy hier in Nederlant/in ons Vaderlant/(sijnde de beginselen ende middelen inden beginne seer cleen) door den seghen ende ghenade Gods verricht hebben/maer sy souden het Regiment verlaten/ende de arme bedruckte schapen inde clauwen der wolven ghelaten hebben. Also oock hadde de Heere Overste/ volghende dese exempelen van die ghemelde Helden ende dappere mannen / niet sonderlinghe van God ghecourageert ende volcomentlick gheresolveert gheweest : hy soude so niet (int gesichte van sijnen vyant die op de strant stont ende hem het landen /(soudemen segghen/) licht hadden connen beletten/sijnde een van hare so goet op't lant als thien vande onse inde boot) aldereerst aen lant ghesprongen ende soo vrymoedich tegen hem aen ghemarcheert hebben. Dus dan in ordre ghestelt sijnde

De Colonel doet een Orange tot het volck.

om te Marcheeren/soo heeft de Heere Overste volghende de maniere van alle Princen ende Overste van allen tijden/die haer volck altijt hebben gecourageert/ ten strijde geanimeert ende ten besten vermaent : Ghelijck eertijts ghedaen heeft de cloecke Velt-overste Sertorius;

De Velt-overste Sertorius.

Henricus Coninc van Enghelant.

Oock Henricus Coninc van Engelant in Vrancrijck vanden legher der Fransoysen omcinghelt sijnde/ dat hy gheenen wech noch wtcomste en wist / heeft sijne Solda-

ne Soldaten aldus aengesprokẽ: liebe Crijghslieden/ wy en connen niet ontvluchten / ende wy en connen gheen ghenade vinden by onse vyanden: het sijn alleen onse wapenen by de welcke wy troost te soecken hebben. En vreest den grooten Legher der vyanden niet/ God sal de rechtveerdighe saecke helpen verdedighen/ laet ons hem heden vierighlijck bidden / ende morghen cloeckelijck vechten: Alsoo heeft de Heere Overste/siende gheen wtcomste als Ridderlick te vechten / een deftige Orange ende redene gedaen tot sijn gantsche volc/ groot ende cleen/ende heeft haer ghebeden ende vermaent/sy wilden haer nu draghen als vrome Soldaten toestaet ende betaemt / niet twijfelende oft God almachtich soude haer helpen ende stercken/ende de Victorie teghen de vyanden verleenen. Datse alle vreese eñ cleenmoedicheyt/wt haer herte souden wech werpen/ datse souden wesen stout ende onvertsaecht/ende doen ghetrouwelijck ende ghewillich al het gheene dat haer van haere Officieren soude gecommandeert werden. Datse voorsichtich souden sijn ende niet te min couragieus/datse malcandren souden sijn houw ende trouw/ het hert hebbende tot God/ende het sweert inde hant/ ende dat haer God de Heere soo doende ghenadelijck soude stercken ende helpen. Datse dencken souden/dat de halve werelt (by maniere van spreken) de ooge nu op haer hadde gheslaghen/ende dat dese daet die sy nu voor handen hadden / door de gantsche werelt soude clincken ende bekent ghemaeckt worden/daerom seyde hy: wilt ghy by alle de werelt voor vrome ende trouwe Soldaten bekent wesen / so hout u mannelijck ende volght my naer / ick sal u ghetrouwelijck leyden ende voren gaen. Met dese ende dierghelijcke redenen sijn volck gecourageert ende vermaent hebbende / so heeft hy oock voor hem ende voor sijn volck ghedaen een cort ende aendachtich ghebedt tot God / In deser voeghen:

Virescit vulnere virtus. Wonden nochte slagen/doen my niet verslaghen.

Doet een gebedt tot Godt.
Cicero.
A diis immortalibus sunt nobis agendi capienda primordia.

Men moet alle dingē aenvangen met Godt.
A. Ioue principium.

Heere God genadige l. Hemelsche Vader: Wy zijn hier toe getreden in uwen name om te strijden tegen uwe ende onse vyanden / Heere wilt onse beenen ende senuen stercken ter deser uren/datse niet en bezwijcken/ Leert onse handen ende vingheren met David strijden / ende wilt ons ghenadelijck de victorie tegen onse vyanden verleenen/ tot dien eynde wilt ons al te samen gheven een manlijck ende couragieus herte / ende eenen cloecken vrymoedigen geest / om tegen haer voor een goede sake met een goede conscientie ridderlijck te vechten. Ende wilt ons alle te samen/ om Christi Jesu wille tegenwoordich genadelijck quijt-schelden ende vergeven alle onse zonden/dat sy ons niet en bedroeven noch bezwaren / want sy zijn ons van herten leet/op dat wy strijden mogen met vrymoedicheydt / ende het leven daer af brenghende/victorieus weder moghen comen met blymoedicheydt tot dijns naems eere / welvaert van ons Vaderlandt ende onses zielen zaligheyt / door Christum Jesum dijnen l. Soone / Amen.

De Colonel marsheert.

Dit ghebedt ghedaen hebbende / so is hy inden name des Heeren beginnen te marcheeren / gheleydende de troepen langs de strant/ende hem altijdt presenterende int front voor aen/ghelijck eertijts gedaen heeft Alexander Magnus die dickwils voor aen te voete ginck alsmen eenen velt-slach doen soude. Gelijck oock Iulius Cæsar meermaels ghedaen heeft/als oock Mithridates, Adrianus Severus ende andere Keyseren meer/ende de soldaten met sonderlinghe woorden couragierende/hebbende aende slinckerhant de zee / aende rechterhandt een dicht cruekel bosch/waer uyt hem grooten aenstoot hadde connen gheschieden/ ende voor hem staende synen vyandt/ die welcke

welcke so ons daer naer bericht heeft gheweest/achtien
hondert sterck waren gheweest/soo te voet als te paer-
de/dien hy onversaecht teghen is ghegaen/ ende niet te-
ghenstaende dat sy scheenen eenige teghenweer te wil-
len doen / met altemet eens te schieten/ soo ist nochtans

De Vyant wijckt.

dat sy siende syne cloeckmoedicheyt / syn om ghekeert
ende verschrickt gheworden/alsoo dat ons ghebedt daer
wy Godt ghebeden hadden/ dat hy onse vyanden wilde

Deus non tantum audit, sed etiam exaudit orationem nostram.

slaen met een verschricken/also dat onser vyve hondert/
ende onser hondert duysent souden moghen jaghen / is
verhoort gheworden:want wy hebben gesien dat hy sy-
ne vyandē als een cudde schapen (hoewelse altemet eens
omkeken ende schooten/ ende scheenen eenighe teghen-
weer te willen doen) voor hem heeft heenen ghedreven/
tot datse gecomen zijn aen een kleyn revierken genaemt
Rio Dolce,daerse een retrenchement neffens ende langs
het rivierken opgheworpen hadden / in meeninghe syn-

Aen Rio dolce hout hy stant/ ende men schermutseert met hem.

Ovid. Ardua solicitis victoria quæritur armis

de haer daer te defenderen/daer over datmen aengevan-
ghen heeft met haer te schermutseeren/ alsoo datter eeni-
ghe van wedersyden (doch van haer syde meest) syn ge-
bleven / als oock de Camerlinck vande Heere Colonel
in syn voet gheschooten : Maer de Ed. Heere Colonel
spelende met de twee voorgemelde veltstuckens/ die hy
by hem hadde/onder haer/so hebbense begonnen te reti-
reeren / ende de vlucht ghenomen. Ende hy eerst voor-
gaende tot de middel toe door de riviere door t'water/so

De Vyant neemt de vlucht.

is syn volck in sulcke orde alsse marcheerden 'tsamen
oock ghevolcht ende daer door ghegaen. Hy heeft ge-
marcheert in een slecht licht cleet/ sonder eenich wapen/

De Colonel gaet door de Riviere ende vervolght syn victorie.

met het wambays voor los ende open / alleen met het
rapier op de zijde/ een halve piecke inde hant / ende een
Italiaens pistool inde riem stekende. Aldus gheco-
men ende ghemarcheert synde / met alle zijn volck door
dese riviere/ gheleghen een ure gaens van Olinda / soo
heeft hy vervolghende syne victorie / voorts derwaert
ghetrocken / langs de strant / alwaer hy onderweghen
den vyandt bevonden heeft te leggen inde bosschagie in

 ambuscade

ambuscade/schietende daer uyt met mosquetten ende pijlen / die welcke de Heere Overste dede retireeren ende vluchten/met eenighe vier-roers daer nae toe sendende. De Vyant geretireert synde tot in Olinda/soo heeft de Heer Overste sonder te rusten/hem oock begheven daer naer toe: De plaetse nakende/so is hy met de Avantgarde ende Batalie / vande strant af wijckende ende een weynich gaende door het bosch / op gheclommen naer het Jesuiten Clooster dat daer voor aen lach/om hooghe op een berch / daer sy ghevonden hebben de poorte van achter daer se aenquamen / toe ghebolwerckt /ende die selvighe beclimmende ende open brekende/so ist dat den vyandt siende hare couragie/ hoewel sy eenige resistentie hadde ghedaen achterlaetende veele dooden ende gequetsten/ten lesten de vlucht heeft ghenoomen / ende is van het Clooster innewaert ghewecken / van onser zijde oock eenighe blijvende/ende hebben alsoo inghecreghen het Clooster vande Jesuyten / waer door ende waer langs het volck voorts de plaetse in ghemarcheert syn / ondertusschen de Forten ende retrenchementen beneden aende strandt sulcx ghewaer wordende(want aent noort ende suyt eynde vande plaetse langs de strandt / synde tusschen beyde ghetrencheet/legghen twee steenen Forten daer op dat oock staen eenighe stucken Canons)ende siende den Baron Hounckens met de arrire-garde soo hert op haer aen dringhen / naer eenighe schooten met canonaden ende eenighe dooden ende ghequetsten te hebben/ steldent op een loopen/verlatende beyde haer forten/ die door de onse ingenomen eñ terstont beset zijn. Ontrent deser tijt is oock vande Heere Generael aende zuyt syde vande plaetse aen lant ghesen de Majoor Schut met vijf-hondert man/daer den Heere Admirael oock mede by was/met de welcke men int Reciff soude ingevaren hebben/waert mogelijck gheweest / die welcke oock aent suyt eynde vande plaetse zijn in ende aengheballen / dewijle de Heere Overste aent noort eynde doende was/ ende het Clooster vande Jesuiten al ingenomen hadde/

De Colonel neemt in het Clooster vande Jesuiten.

De Forten worden ingenomen.

ende hy doende was op innewaert te marcheeren: Dus doende zijn de onse des achter-middaechs ontrēt te vier uren meester geworden vande plaetse/heb bende tusschē de vijftich ende sestich man verlooren / soo eenighe int marcheeren door de groote hitte achter ghebleven zijnde/als inde veroveringhe vande plaetse / met de forten van dien ghesnevelt synde. De onse voorts ter plaetsen in marcheerende/hebben die open ende ledich gevonden/ de tafel over al ghedeckt ende met spijs ende dranck wel voorsien/de menschē alle daer af ende uytgevlucht zijnde/ende hebben over sulcx als volcomen meester synde vande plaetse/hare vaendels dadelijck opde forten gheplandt/oock die selvighe ghesteken uyt de vensters vant Jesuiten Clooster/op dat wy te schepe soudē connē sien dat de plaetse verovert was/ gelijc dan de E. Heere Colonel/op mijn versoeck aen hem/beloofst hadde / sulcx te sullen doen/op dat wy met den eersten mochten verblijt worden/want wy ondertusschen ghevast ende ghebeden hebben/hoorende ende siende nu dat de plaetse verovert was/ hebben wy een dancksegginghe tot God ghedaen ende hem een lof-sangh ter eeren ghesonghen/ende hebben noch den selvighen avondt de vruchten des landts/ als Orange-appels eñ Limoenen tot onser verversinghe ende verquickinghe van onse siecken met dancksegghen ende verheuginghe ghesmaeckt ende gheproeft.

Wy worden Meester van Olinda.

Men steect de Orange-Vaendels uyt.

Tandem bona causa triumphat.

De voorgaende nacht als de E. Heere Generael legghende voor het Resijf op hielt met schieten/als oock de volghende nacht / als de plaetse 'snaemiddaechs was verovert / hebben die van het Resijf alle hare schepen die daer laghen wesende twintich oft meer int ghetal/ een partije int gat ende incomen vanden haven gesoncken hebbende/om ons het in comen te beletten/ de reste 'tsamen verbrandt / ende alsoo altesamen verniclt ende verdestrueert / vande welcke dat sommigh e met suycker ghcladen waren/ soo datter groote schade gheschiet is/ want daer syn wel verbrandt (soo men seyt) soo inde schepen die ghcladen laghen / als aen landt inde packhuysen/

De Vyant verbrandt al syn Schepen ende al het Suycker.

huysen/die se oock in brandt 'ghesteken hebben/ vijfthien duysent kisten suycker.

Ben aen Landt ghegaen om. den Colonel over de victorie te congratuleeren.

Des anderen daechs ben ick aen lant ghegaen om mijn Heer den Oversten/ over die victorie die hem God verleent hadde/ te congratuleeren ende te begroeten/ diē ick ghevonden hebbe int Jesuiten Clooster ghelogeert/ wesende als een Coninckliick palleys beset/ ende omset met veele ende verscheyden schiltwachten. Ick hebbe de Heere Overste ghevonden in een goet humeur ende in goede dispositie / heeft my ontfanghen met een soet ende vriendelijck ghelaet: ghelijck hy dan seer goedertieren ende minnelicis van wesen/ synde schone duechden / die een Prins ende Overste wel betaemen: Volghens 'tgheen dat I.Cats seyt:

Seneca, Omnibus hominibus necessaria est clementia: Maxime antem decora Imperatoribus.

I. Cats.

Daer is ter werelt niet dat Princen beter staet,
Als weldaet sonder end, en gunste sonder maet.

Ghelijck soodanige gheweest zijn inden Keyser Augustus, Antoninus, Traianus ende andere meer/ ende onder de Coningen van Vranckrijck in Ludovicus de tweede van dien name. Vande welcke datmen seyt/ dat als hem de haestige doot vā Carolus de achtste wiert geboodtschapt/ (daer door hy als de naeste zijnde vanden bloede tot der Croone beroepen wiert) dat hy terstondt op syn knien viel om Godt te dancken van die groote genade die hy hem dede/ ende hem te bidden dat hy hem geven wilde/ dat hy nimmermeer aende injurien/ die hem syn vyandē ghedaen hadden / mochte ghedencken. Wesende dit de grootste victorie die hy opt heeft gehadt/ want mē seyt:

Augustus. Antoninus. Traianus.

Ludovicus de twaelfde Coninck van Vranckrijck.

Carolus de achtste Coninck van Vranckrijc.

Bis vincit, qui seipsum vincit, in victoria.

Fortior est qui se, quam qui fortissima vincit
Mania, nec virtus altior ire potest.

Dat is/ ghelijck de Heere Cats verduytst:

I. Cats.

T'is vry een grooter eer, syn eyghen hert te dwinghen,
Als tot een vaste Schans met crachten in te dringhen;
T'is vry een grooter Helt, die syne tochten bint,
Als die een machtich heyr met wapens overwint.

Alsoo

Also heeft de Heere Overste syne passien ende affecten weten te bedwingen ende te overwinnen/zijnde ooc den gheenen/die hy wiste/dat over hem nijdich ende afgunstich waren/vriendelick ende gedienstich / wel hebben de Oude ghesept :

Seipsum vincere palmarium.
Hem selven te overwinnen is de grootste victorie.
Sibi imperare posse, imperium est maximum.
Hoe edeler hals/ hoe buygsamer hals.
Si vis amari ama.
[Bemint so ghy wilt bemint wesen.
Nihil est laudabilius, nihil magno & praeclaro viro dignius placabilitate & clementia.

Vt ameris amabilis esto.

Dat is :

Wilt ghy wel zijn bemint, en wesen aengenaem;
Weest yeder vriendelick, en draecht u recht bequaem.

Ende ghelijck als van Saul den eersten Coninck van Israel geschreve staet: Dat hy een fijn jonc man was/ wesende een hooft langer als al het volck : Alsoo is de Heere Overste seer lanck ende presentabel van persoone/'twelck wel staet in een Regent/ dat hy syn persoon wel presenteert ende wtsteect buyten ende boven andere/'tgeeft aensienlicheyt ende authoriteyt/ princepalick als hy beneffens dien oock wtsteect in sodanige deuchden als een Prins ende Overste/competeren ende betamen / anders seytmen : een groot man sonder beleyt eñ verstant/ te zijn een groote Lanteern sonder licht.

1. Sam. 9. 2.

Rex bonus emineat Martis & artis ope.

Quid sine pectore corpus? Wat is een lichaẽ daer gheen lust noch courage in en is.

Ick hebbe God Almachtich gedanckt/ over die victorie/ die hy hem hadde verleent/ende ghewenscht/ende gebeden dat ons God wilde verlenen rechtsinnige ende danckbare herten / om die selvige syne genaden-weldaet wel te erkennen/ende naer merite te estimeren/ op dat wy van hem niet mochtẽ verstoten noch gestraft/ maer veel eer ende meer van hem met wijder ende meerder victorie (alsoo het Resyf noch in te nemen was)begenadicht ende begifticht worden. Hy heeft begeert dat ick daer by hem soude willen blyven / alsoo het op handen was datmen het Reeijf ('twelck dien nacht besichticht was) eens soude aentasten : want de (Heere Overste naer rijpe deliberatie ende goet vinden vanden Raet/ om een enterprinse op't Reeijf int werc te stellen/'twelc

Wort voorghenomen een Enterprinse op't Reeijf.

D geschiet

geschiet is op den 20. Februarij / snachts met een donkere Mane/heeft daer toe ghecommandeert den Oversten Luytenant de Heere van Steyn Calenfelts met vijf hondert man/ sijnde daer oock by de Heere Commissaris vande Artellerye / met eenighe matroosen/met alle Amonitien/materialen eñ leeren tot den aenslach noodich synde. Daer syn oock by geweest eenige vrijwillighe Cooplieden als vooren int innemen vande placht geschiet is/die haer by den Heere Overste quamen presenteeren ende aengeven om weder te moge gaen. Daer onder dat oock wederom ghewеest is de voorghemelde Coopman vande Fama St. Andries Verspreet ende eenighe andere matrosen die gheen prijckel hebben omsien noch ghevreest/die alle het fort wel twee uren lanc hebben bestormt/ende hebben sich daer in seer wel ghequeten/doch alsoo de leeren te cort waren / ende sy het Fort anders ghestelt vonden alst ghemeent was/is goet ghevonden met verlies van twintich dooden *ende ontrent* de veertich gequetste/ te retireren/ om geen volck *meer* te spillen/hebbende die van binnen(so ons naer het overgaen ghesept is) op die tijt oock derthien man verloren.

De Enterprinse mislukt.

Daer zijn van onser zijden geen notabele personen noch Officieren ghebleven/dan twee Capiteynen ghequetst/ den eenen genaemt Capiteyn Craey, een goet ende Godvresende Capiteyn/die heeft een schampscheute ghecreghen in synen buyck/ d'ander genaemt Capiteyn Haegmeester, een wacker ende coragieus man / heeft aen syn rechter-handt de beyde voorste vinghers verloozen/ die hem half-weghen afgheschoten wierden met schroot/ dat is verroest yser / stucken van spijckers ende diergelijcke / daer mede sy met het Canon schooten. Ick hebbe met den Heere Oversten sijnde den geheelē nacht by hem in syn camer Godt Almachtich ernstich eñ vierichlijc om een goet succes gebeden/ siende alle oogeblic uyt de venster hoe sy op malcanderen met Canon ende musquetten schooten/maer also wy ten lesten sagen/dat die van het Fort lest met canon schooten/ sonder dat wy

Capiteynen gequetst/ Craey ende Haegmeester.

langher

langer het vier van de Musquettē sagen/so presumeerden wy datse geretireert waren / gelijck gheschiedt is. Desen aenslach(gelijc dan alle aenslagen niet en gelucken)misluckt zijnde/isser geresolveert het selvighe Fort met ceremonien aen te tasten / over sulcx isser terstont ordre gestelt/om alles daer toe noodich als mutsaers of rijs-bossen ende schans-korven gereet te maecken / het welcke gedaen sijnde/soo is de Belegeringe op den 27. Februarij by der hant genomen / onder het commandement van den Oversten Luytenant Adolph vr. Els met drijhondert mannen/ die inder nacht een retrenchement tegen't Casteel opgeworpen/ende des anderen daegs een baterie ten naesten by gereet ghemaect heeft/ als wanneer de Majoor Hounckens hem verlossende / de Heere Overste ooc selfs in persoone derwaerts gegaen eñ aldaer ghebleven is/als ooc de Heere Generael hem daer presenteerde/blijvende eñ syn devoir doende tot dat des anderen daechs smorgens de baterie voltrocken eñ dry halve cortouwen daer op geplant sijnde / den gheheelen dach als ooc des anderē daechs smorgens daer mede geschoten is tot den negen uren toe/ als wanneer sy hebbē beginnen te parlementeren/ eñ sy eyntlijc geaccordeert/ eñ hebben tselve Fort over ghegeven op dese conditien. Dat sy het Fort verlatende eñ sonder vaendelē eñ brandende lonten vertreckende/alle de artellerie als ooc ammonitie van oorloge eñ viveres/ daer laten souden /met presteringe van beloften in ses maenden tijts tegen onsen staet geen hostiliteyt te toonen/welcke conditien getekent eñ 'tvolc uytgetrockē synde/heeft de Heere Overste goet ghevonden/ het ander fort dat opt Resijf in Zee leyt/wesende eenen acht canten toorn die op een clippe gefundeert is/op hebbende eenige metale stucken / oock op de selve conditie op te eyschen / die ooc gehoor gevende/ eñ de conditien van beyde syden getekent zijnde/ dadelijck uytgetrocken zijn:Ende zijn wy also des achtermiddachs meester van beyde Fortē/eñ Havē geworden.

Des anderē daechs isser goet gevondē eñ ordre gestelt

Het Resijf wort belegert.

Vrget præsentia Turni.
De ooge vande meester mest het peert.

De Casteelen gaen over met accoort.

siert met gout ende veel Outaren/ maer geen costelijcke of constighe Schilderyen. Wy hebben inde plaetse gevonden gheen Menschen / dan eenighe zwarte ende weynige stock-oude lieden/ Portugesen/ die niet vluchten conden/ende eenighe siecke/ creupele / ende lamme/ diemen heeft doen versorghen int Gast-huys/ genaemt Misericordia, stellende een Gast-huys Vader daer over. Ock isser inde plaetse ghevonden weynich goet / dan Stoelen ende Bancken / kisten ende Kassen met ander Hout-werck ende Huys-raedt / weynich silver oft ghemunt ghelt / oft andere costelycke meublen ofte juweelen / hoewel men evenwel presumeert datter zijn die meer hebben alsse sullen openbaren oft segghen/ sy zijn soo het schijnt met haren schadt ende het meeste goet/ al gevlucht te Lande-waert in op de Dorpen ende int gebergte/ende op Ingenios/zijnde van onse comste weynighe daghen te vooren verwitticht : Dan wy hebben daer gevonden/vijf hondert Pijpen Spaenschen Wijn/ ende 'tneghentich kisten Suycker/ oock ettelijcke Vaten ende Sacken met Tarwen-meel ende eenige Olie. Op't Resijf zijn oock noch bevonden / die overgebleven zijn sonder verbrant te worde 'tseventich kisten Suycker/ waer van terstont de Heere Generael eenige Wijn onder de Vloote verdeelt heeft / ende alle de siecke (die terstont al te samen uyt alle de Schepen aen Lant ghebracht zijn gheweest) zijn van Wijn/ Olie / Meel ende alle ververschinghe/ als Orange-Appelen / Limoenen/ Cocus Noten / Cool / etc. versorght gheworden / om 'twelck te doen ende dieselvighe te besorgen ende te bedienen/ gheordonneert zijn eenige siecke-troosters vande schepen respective daer de siecke op waren geweest.

Watter binnen Olinda ende op't Resijf voor goet ghevonden ende becomen is.

Hoe veel Huysgesinnen datter binnen Olinda gewoont hebben.

Binnen Olinda zijn woonachtich gheweest voor onse compste over de twee duysent Huysghesinnen/ wesende alle Portugesen/ ende dry Vaendelen Soldaeten / oock eenighe Ruyters die daer in Olinda dickwils waren of quamen van te Lande / wesende Boeren Soonen oft Soonen vande Ingenios/wesende aldaer Gouverneur

of

of Commandeur eenen Mathias Albekercke, wiens Broeder woonende binnen Poortugael Heer is vande Capitania van Phernambuco. De gantſche Capitania van Phernambuco ſtrect veertich mijlen naer den Zuyden langs de cant ende ſtrandt vande Zee / tot de Riviere van St. Franciſco, ende naer de Noorden vijf mijlen tot het Eylandt Atamaraqua oft het Dorp Garacu, ende te Landewaert in vier/ vijf/ ſes / ſeven / acht tot twaelf mijlen toe/ ende aldaer iſt dat het Braſilie-hout valt ende ghemaeckt wordt / want de Inwoonders woonen meeſt al te Landewaert in / dry vier oft meer mijlen vande Zee-candt. Inde Capitania van Phernambuco zijn hondert ende inde dertich Ingenios / dat zijn Suycker-Molens / diewelcke t'ſamen 'sJaerlicx wel maecken ende opbrenghen over de 'tſeſtich duyſent kiſten Suycker.

Mathias Albekercke Gouverneur.

Hoe veel Suyckers Molens datter in zijn

Nu aengaende de gheleghentheydt van't Reſijf/ is een Rif by de Schippers ende varende lieden geſeydt een droochte/ dit wordt by de Portugeſen / inde plaetſe van een Rif / ghenaemt een Reſijf / ende deſe plaetſe wort alſoo ghenaemt / om dat van Olinda af zuytwaert aen ſtreckt een lanck Sant / ontrent ſes ende dertich of veertich treden breedt / ende redelijck hooghe/ daer de Zee teghen aen ſlaet/ tenden op dat Sant weſende een groote uyre oft wat meer gaens / leydt een Dorp / een Canons ſchoot van dat Dorp/ naer Olinda toe aen/ op't ſelfde Sandt leydt een Caſteel oft Fort / van welckers belegheringhe ende innemen wy nu gheſprooken hebben / recht over dat Caſteel zuyt-waert / dat is Zeewaert in / leydt oock ſulcken Sandt / ſtreckende zuytwaert van Olinda af / oock een uyre gaens oft meer/ maer is niet wel ſoo hoogh noch ſoo breet / als het ander Sandt dat van Olinda loopt / op den hoeck van dat Sandt recht over het voorghemelde Caſteel ofte Fort leydt noch een Caſteel / weſende eenen acht canten Thoorn / tuſſchen deſe twee voornoemde Caſteelen/ zijnde het Water een Canon ſchote wijdt/ varen de Schepen

Reſijf.
De gheleghentheyt van't Reſijf.

Schepen in/ ende leggen aldaer dan op een goede Ree/ ende in slecht water tusschen die twee zanden / ende lossen en laden aen dat Dorp dat op't eynde van dat eene Sant leyt/want daer staen veele pack-huysen / achter dat voorgemelde Sant dat van Olinda loopt tot aen dat Dorp/aende West-zijde van dat selvige loopt van Olinda af een Riviere spruytende uyt het gheberchte daer op dat Olinda leyt/ende dat oock noch achter oft rontom Olinda leyt / tusschen welcke Berghen dat veel waters door reghen ende andersins te saemen comt ende afwatert/principalijck inde Regen maenden/dat is/ winter maenden/welcke zijn Martius, Aprilis, Majus, Iunius, alsoo dat alsdan het water verre inde Zee syn coleur verandert / ende het Zee-water van het Regen-water te onderscheyden is. Dese Riviere loopt tusschen de Casteelen om het Dorp henen inde Zee / doch dese Riviere en is niet altijdt even diep noch sterck van Water / maer alst hoog water inde Zee is/ oft inde Regen-maenden/ soo isse oock vol waters ende gebruyckelijck/ langs dese Riviere vaertmen met Saloupen eñ cleene barcken oft Boots oft Lichters tot aen Olinda, alwaer een Kaye is daermen lost ende laet/ ende so werden alle goederen eñ Coopmanschappen uyt ende in Olinda ghebracht / ende aen dat voorgemelde Dorp gelost ende geladen uyt ende in de Schepen die daer aen comē. Nu dat Dorp met die twee Casteelen ende 'twater dat tusschen beyden leyt/ met t'samen de Sanden die dat besluyten/die al te samē wort met eenen name gemeenlijck genaemt het Recijf; Dit Recijf is uytter naturen sterck/ ende noch stercker te maken/maer Olinda is van naturen zwack / vermits verscheyden hoogten ende Bergen/die d'een d'ander eñ t'samen over de gantsche plaetse commanderē/ende niet wel sterck te maken / dan met groote cost ende moeyte. Het Jesuyten Clooster is met den eersten by provisie tegen een aenval getrencheert / nu zijnse doende / om ooc de gantsche plaetse / sommige huysen afbrekende / ende sommige plaetsen affnijdende/rontom langhs de Lants zijde

Wanneer het in Brasil Win er is.

Het Recijf is uytter naturen sterck / maer Olinda niet.

sijde te Trencheen / het Reciff is rontom met Palassaden beset / het Clooster op S. Antonio daer den Oversten Luytenant Els woont (als over het Reciff ende S. Antonio commanderende) is rontom ooc beschanst / alles om den vyant alle aenval ende inval te beletten. Op den 9. Martij is by den Ed. Heere Generael afghesonden om naer het Vaderlandt te gaen / ende de blijde tijdinghe vant veroveren van Phernambuco aende Ed. Heeren Bewint-hebberen vande West-Indische Compagnie / ende te ghelijck aende Hoog. ende Mogende Heeren Staten Generael ende sijn Vorstelijcke Ghenade den Prince van Oragnie / te brenghen / het Jacht de Brack, het welcke by provisie met suycker ghcladen is / op datse souden sien ende smaecken / de eerste vruchten vant Landt / dat wy hier (door Gods ghenade) verovert hebben. Ondertusschen op den 10. Martij sijn aenghecomen / de Heeren Politijcke Raden vande Geoctroyeerde West-Indische Compagnie / die welcke op den 14. vande Heere Generael volghens sijn Commissie in haer staet sijn geinstabileert / ende door een Predicatie tot de saecke dienende / ende door den Gebede tot God / in hare Regeeringe geinaugureert / op het Stadt-huys binnen Olinda / ende hebben des naemiddaechs hare Sessie ghenomen ende beginnen raet te houden. Teghen Paesschen hebben de Heeren Raden de Hooft-parochie kercke van Olinda doen openen / schoon maecken ende prepareren / inde welcke dat ick op Paesdach de eerste Predicatie hebbe ghedaen ende oock de volghende daghen ghepredickt / hebbe oock den Doop aldaer aen een seecker Soldaet bedient / maer het Avontmael soo haest te houden / hebben de Heeren Raden / om seeckere redenen / ongheraden gevonden. Daer sijn oock vele swarten ende swartinnen inde Kercke ghecomen / die welcke naer hare maniere toeghemaeckt stil ende devootich saten ende neerstich toehoorden / die welcke oock / (soomen seyde /) ghedoopt waren. Als ick nu den tijt van thien weecken

Het Jacht de Brack gaet naer het Vaderlant / ghcladen met suycker om de blijde tijdinghe te brenghen.

De Politijcke Raden arriveren.

Worden vande Heere Generael in haer staet geinstabileert.

Op Paesschen is gheopent de Hooft-parochie-kercke om in te predicken.

Den Doop wort bedient.

De Generael maeckt preparatie om naer huys te gaen ende ick met hem.

binnen Olinda hadde ghweest ende was ghebleven/ ende aldaer de Predicatie des Godlijcken woorts/ende den waren Godt-dienst hadde helpen inboeren/ de tijdt voor handen sijnde dat de Heere Generael soude vertrecken ende weder naer huys gaen / soo hebbe ick begheert ende ghepresenteert ('tgheen dat hem oock aenghenaem is ghweest/ende dat hy oock selfs versocht heeft / alsoo hy gheen Predicant soude hebben op sijn Schip/sijn Predicant daer blijvende) hem te vergeselschappen / sijn Schip ende volck met ghewoonlijcke Predicatien ende Ghebeden te bedienen/ende also weder mede naer huys te gaen / om ter ghesetter tijt wederom by mijn Kercke te wesen / daer van ick ontleent was. De Ed. Heere Colonel hoewel hy my seer geerne langher hadde willen daer by hem behouden/ dewijl ick met sijn Natureel (so hy seyde) wel over een quam/ so ist nochtans dat hy verclaerde dat hy sijn affectie ende gheneghentheyt/ten respecte van mijne gheleghentheyt/moste te buyten gaen/ende heeft my ten respecte van dien/gheerne laten gaen: Maer sommighe vande Raden hebben my (ick weet niet oft door goede gheneghentheyt / immers sonder eenich respect van mijne gheleghentheyt) daer met ghewelt willen houden: maer ick beter wetende op wat voet ende conditie dat ick daer was gecomen/als sy wilden ghelooven/ oft conden verstaen/ namentlijck / dat ick maer voor den tijdt van die expeditie vande E. Heeren Bewint-hebberen was versocht/ende op haer versoeck vande Edele Moghende Heeren Staten s'Lants van Wtrecht ende de Classe van dien (die mijn plaetse soude bewaren) maer voor den tijdt van een Jaer precijs ende niet langher was ghelicentieert / met dese expresse conditie/ dat soo ick binnen dien tijdt / niet weder soude comen/ datse naer expiratie van't Jaer / mijn Kercke met een ander souden becleeden ende voorsien: Soo ist dat ick houdende my meer verplicht ende verbonden aen mijn Kercke die my betrout is ende op my wacht / ende aen mijn

Morum paritas & similituda animorum amicilia causa est.

Affectum ratio temperet.

De reden moet de genegentheden matigē.

mijn vrouw ende kinderen als aen Olinda, oft het volck aldaer / ghetracht hebbe niet naer dien ghesetten tijdt/ maer liever wat eer wederom t'huys te sijn / om mijn plaetse niet te verliesen / de Classe niet te seer te beswaren/ende mijn Ghemeente niet te langhe van alle noodighe diensten ende daghelijcxe aenspraecke onversorgt te laten / ende mijn Huys-vrouwe ende kinderen oock niet veerder noch langer te vergheten noch te verlaten. Overlegghende 'tgheen dat de Heere Cats in sijn boeck/ ghenaemt het Houwelijck/wel seyt. I. Cats. in sijn boeck genaemt 't Houwelijc.

O 'tis een sware last de menschen opgheleyt,
Wanneer een veere reys twee lieve zielen scheyt.

Hebbe my over sulcx ghereedt ghemaeckt om met den Ed. Heere Generael / (die op den 5. May sijn afgheschept vande Heeren Raden ende vanden Heere Colonel / die welcke oock een Heerlijck Banquet naer gheleghentheydt van tijt ende plaets heeft ghegheven/heeft ghenomen) te vertrecken/ ende ben alsoo/ gaende den Heere Generael (met den Heere Colonel die hem convoyeerde) noch wederom naer het Resijf toe/om van daer aen sijn boort te varen / ghegaen ende ghevaren aen boort vanden Heere Raet ende Commandeur Walbeeck, die my noode aen te comen / daer ick dien nacht ben by ghelogeert ende wel ghetracteert gheweest / om alsoo 'sanderen daeghs / met den Heere Generael/die daer most passeeren/aen sijn boort te varen / ghelijck gheschiet is. Alsoo isset dat wy op den 9. May wesende Hemelvaerts dach smorghens met een goede coelte ende met eenen goeden wint inden name des Heeren sijn t'seyl ghegaen met thien Schepen om onse reyse naer huys toe te vervoorderen/'twelc soo voorspoedelijck gheschiet is / dat God almachtich ons tot dien eynde/volghens ons Ghebedt ende begeeren/verleent hebbende een goede continuele coelte ende voorspoedighe wint/onder sijne Godlijcke salva-guarde ende het ghelept sijnder heyligher Enghelen / sonder door storm oft stilte onder weghe langhe te drijven/ ons

De Generael neemt sijn afschept vande Raden ende Colonel.

Walbeeck Raet ende Commandeur.

De Generael vertreet

bewarende voor alle ongheluck ende swaricheyt / die ons ter Zee soude moghen rescontreren ende wedervaren/geluckelijck ende ghenadelijck in Salvo binnen het Texel heeft doen ende laten arriveren op den 20. Julij/ alwaer wy ghecomen sijnde/ hem van herten daer over hebben gheloofft / gepresen ende gedanckt. Hy die daer over/gelijc over alle andere genadē en weldaden/die hy ons dagelicx/beyde naer ziele eñ naer lichaem bewijst/ gelooft/gepresen ende ghedanckt moet wesen / met alle tongen beyde van Engelen ende van menschen / van nu aen tot inder eewicheyt / Amen. Den 22. Julij sijn aen ons boort ghecomen / vier gecommitteerde Heeren vande Camer van Amsterdamme om den Ed. Heere Generael te willecomē ende in te halen ende het bootsvolck van haren dienst te ontslaen : Die welcke ons hebben gheconvoyeert tot Amsterdamme / alwaer wy op den 23. vande Ed. Heeren Bewint-hebberen / die welcke over op Buyck-sloot den Heere Generael met eenige Saloupen verwachteden/met groote blijtschap ende triumphe sijn ontfanghen ende gewillecoemt ghe-worden/sijnde oock aldaer vergadert vele lief-hebbers/ die hem oock inhaelden/ende met hare Jachten(in sulcken getale datmen die selvighe niet tellen en conde/ wesende het water schier bedeckt van schepen) betoonende alderley teeckenen van vreucht ende blijtschap/ hebben vergeselschapt. Te Amsteldamme aengecomen sijnde/ sijn wy vande E. Heeren Bewint-hebberen / midden door het gedrang vant volck / vermits 'twelcke datmen schier de straten niet conde gebruycken/geleyt ghe-worden op't West-Indische Huys/alwaer wy vande Heeren Bewint-hebberen/heerlick sijn ontfangen ende getracteert geworden.

De blijde incoemste vanden Generael Lonck.

Het besluyt met eenen wensch.

Tot besluyt soo bidde ick God almachtich dat hy de Geoctroyeerde West-Indische Compagnie hoe langs hoe meer wil segenen ende haer goet voornemen secunderen met sijne Godlijcke genade ende assistentie: also dat gelijck sy tot haren grooten voordeel ende profijte/

nu

nu hebben becomen eñ verkregen door ſijne Godlijcke ghenaede de plaetſe van Olinda, waer door ſy in corten meeſter connen worden/vande gantſche cuſte van Braſil, dat ſy oock alſo die ſelvige mogen behouden tot ſijnder eeren/ende tot veler menſchen zielen zalicheyt. Want O Heere haer werc is u werc/ ſy hebben voor de voortplantinghe van u heylſaem woort / op dat het ſelvighe/ naer uwen Godlijcken wille / de gantſche werelt door mach geleert ende gepredickt worden. Tot dien eynde O Heere ſegent genadelic de cleene beginſelen/die daer van ſijn ghelept/geeft den waſdom over de Predicatie uwes Godlijcken woorts/die wy daer/ door uwe Godlijcke ghenade/na de mate onſer gaven geplant hebben. Seghent oock voorts meer ende meer / het goede voornemen vande Compagnie/gelijck ghy eertijts wonderlick geſegent hebt den Chriſtelicken yver vanden Godſalighen ende eerſten Chriſten Keyſer Conſtantinus de Groote een oprichter van uwe Kercke/den welcken ghy (dewijl hy voorgenomen hadde de Religie uwes lieven Soons onſer eenigen Salichmakers Jeſu Chriſti aen te nemen ende opentlick tegen yder man te defenderen/ ende waert moghelick de gheheele Werelt door wt te breyden / niet tegenſtaende den grooten wederſtant die hy in deſen heeft gehadt) alſo hebt geſegent ende ſijnen Chriſtelicken yver vergheſelſchapt met ſulck eenen overvloedigen voorſpoet/ dat hy ghemaeckt heeft datter (min dan in thien oft twaelf Jaren tijts) inde plaetſe van 30000. Afgoden die vande Romeynen aenghenomen/gecanoniſeert ende ghedient wierden(als de Outvader Tertullianus verhaelt) niet meer als een eenich God ghevonden wiert / die opentlick bekent ende door 'tgantſche Rijck aenghenomen wiert : ende voor een Milioen Patronen ende Huys-goden/ die hen de menſchen te voren vercoren hadden / nu niet meer gebonden wiert/als een eeniger Jeſus Chriſtus/diemen over al begon te dienen ende te belijden te ſijn den eenigen Heylant ende Salichmaker des werelts. Ende heeft alſo u

Dij cæpta ſecundent.

God gheve dat de ſaec/ het goet begonnen werck : come tot een goet eyndt/en tot 'tgeſette yerck.

Conſtantinus Magnus.

Tertullianus.

kercke seer verre uytghebreyt ende niet langher besich geweest om u eenen tempel te bouwen / wiens Fundamenten de drie deelen des gheheelen aertbodem hebben begrepen/als Salomon besich gheweest is om den wterlicken ende Materialen Tempel te Jerusalem te maken ende te timmeren: 'Twelck niet apparent was dat thien Princen/sodanich als hy was doen hy begon/ comende d'een den anderen int rijcke te volghen een yeder van hen dertich jaer regeerende/gelijck hy ghedaen heeft / sulcx souden hebben connen doen ende volbrenghen / 'twelck hy in uwen name aenghevanghen ende door uwen Godlicken segen ghesecundeert ende geassisteert sijnde /heeft ghedaen. Heere deseuwe hant ende macht en is noch niet vercort noch vermindert. Ghedenckt aen uwe Ghemeynte / die ghy van outs Heer verworven ende u ten erfdeele verlost hebt: aen den Bergh Zion daer ghy op woonet. Wendet uwe hant vā ons niet af/die alle hulpe doet op die aerdē geschiet. Maeckt u op Heere ende voert wt de sake vande Compagnie/op dat door haer toedoen u Godlick woort naer uwen Godlicken wille / oock inde Westersche quartieren (ghelijck inde Oostersche is beginnen doen) ende so voorts de gantsche werelt door / mach gheleert ende ghepredickt worden. Tot grootmakinghe van uwen H. ende hooghen naem ende veler menschen zielen zalichheyt/Amen/Amen.

Omnis in arbitrio posita est victoria Divûm.

Dat is;

De peerden worden wel bereyt ten strijde/maer victorie comt van God / 'tis allen openbaer.

Quod adest boni Consule.

Neemt dit in danck.

FINIS.

